

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 35/2001 rd

Regeringens proposition med förslag till marknadsdomstolslag samt lagstiftning som har samband med den

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Lagutskottet begärde den 20 september 2001 utlåtande av grundlagsutskottet om regeringens proposition med förslag till marknadsdomstolslag samt lagstiftning som har samband med den (RP 105/2001 rd).

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsrådet Eija Siitari-Vanne, justitiedepartementet
- professor Mikael Hidén.

Utskottet har fått en skriftligt utlåtande från professor Timo Konstari och fogat det till handlingarna.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår en marknadsdomstolslag. De ärenden som hör till konkurrensrådets och den nuvarande marknadsdomstolens behörighet skall överföras till en ny specialdomstol, en ny marknadsdomstol. Bestämmelser om behandlingen av ärenden i marknadsdomstolen ges i en ny lag om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden och i substanslagar som har samband med den. I konkurrens- och upphandlingsärenden kompletteras behandlingsordningen av förvaltningsprocesslagen och i övriga ärenden av rättegångsbalkens bestämmelser om behandling av tvistemål. Ändring i marknadsdomstolens avgörande i konkurrens- och upphandlingsärenden skall precis som nu sökas hos högsta förvaltningsdomstolen och i övriga ärenden med besvärstillstånd hos högsta domstolen.

Propositionen har samband med budgetpropositionen för 2002. De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 mars 2002.

I motiveringen till lagstiftningsordningen behandlas inrättandet av den föreslagna specialdomstolen med tanke på bestämmelserna om utövande av domsrätt i grundlagen. Förslagen bedöms också med hänsyn till domarnas rätt att kvarstå i tjänsten och kraven på en rättvis rättegång. Vad gäller den senare frågan koncentrerar sig regeringen framför allt på bestämmelser som inskränker den muntliga förhandlingens offentlighet. Lagförslagen i propositionen kan enligt regeringen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Behandlingens offentlighet i marknadsdomstolen

Utskottet har bedömt 15 § i det första lagförslaget. Paragrafen gäller behandlingens och handlingarnas offentlighet i marknadsdomstolen. Förslaget är konstitutionellt betydelsefullt till den del det gäller avvikelse från behandlingens offentlighet.

Utifrån 21 § 2 mom. grundlagen skall offentligheten vid handläggningen och andra garantier för en rättvis rättegång tryggas genom lag. Enligt förarbetena till reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna hindrar denna bestämmelse inte "att man genom lag stadgar om smärre undantag t.ex. från rättegångars offentlighet under förutsättningen att undantagen i fråga inte ändrar offentlighetens ställning som huvudregel eller att de i enskilda fall riskerar individens rättighet till rättvis rättegång" (RP 309/1993 rd, s. 78/II).

I marknadsdomstolen skall muntlig förhandling i konkurrens- och upphandlingsärenden enligt förslaget ske inom stängda dörrar, om inte marknadsdomstolen beslutar något annat. I ljuset av de synpunkter som nämns i propositionens motivering är det i sig behövligt att lagstifta uttryckligen om denna fråga. Men formuleringen är inte lyckad med tanke på 21 § 2 mom. grundlagen för att den muntliga behandlingens offentlighet därmed vore totalt beroende av marknadsdomstolens prövning. Enligt momentets lydelse vore det inte fråga om ett smärre undantag från offentlighetens ställning som huvudregel enligt grundlagen och därför kan den föreslagna regleringen inte genomföras i vanlig lagstiftningsordning.

Av grundlagen följer att muntlig förhandling inom stängda dörrar skall ha samband med någon i lagen föreskriven orsak. Sekretesskyldigheten i lagen utgör en sådan orsak. En grundläggande reglering av detta slag kan i sig kopplas ihop med rätt för marknadsdomstolen att bestämma om behandling inom stängda dörrar i en-

skilda fall, om detta knyts till bestämda villkor i lagen.

Utifrån detta anser utskottet att 15 § inte inverkar på lagförslaget behandlingsordning, om paragrafen formuleras till exempel i likhet med 22 § lagen om förvaltningsdomstolarna: "*Vid behandlingen av ärenden i marknadsdomstolen tillämpas lagen om offentlighet vid rättegång (945/1984). (Utesl.) Muntlig förhandling skall ske inom stängda dörrar i ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1 och 2 punkten och som är belagda med tystnadsplikt eller som marknadsdomstolen bestämmer att skall behandlas inom stängda dörrar på den grunden att offentlig handläggning kunde medföra särskild olägenhet för en part. (Utesl.)*"

I formuleringen ovan finns inte längre någon hänvisning till bestämmelserna om handlingars offentlighet, eftersom den i vilket fall som helst bestäms utifrån allmänna bestämmelser. Vidare vore den strukna hänvisningen missvisande, då den helt felaktigt skulle innebära att lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet gäller behandlingens offentlighet. Om hänvisningen stryks måste paragrafrubriken ändras i motsvarande mån. Dessutom bör 1 § i det 19 lagförslaget ytterligare bedömas.

Andra omständigheter

Allmänt. Vad gäller övriga omständigheter som tas upp i motiveringen till lagstiftningsordningen omfattar utskottet slutsatserna i motiveringen.

Sakkunnigledamöter. I behandlingen av ett ärende i marknadsdomstolen får utöver lagfarna ledamöter delta sakkunnigledamöter i bisyssla. Att sakkunnigledamöter vid sidan av domare deltar i behandlingen av ett ärende i domstolen bereder inte i sig några problem med tanke på konstitutionen. Det må nämnas att det med hänsyn till begreppet oavhängighet i 21 § 1 mom. grundlagen inte finns något hinder för att ett beslutsfattande organ till en del bildas på basis av intresse, "t.ex. så att företrädare för arbetsmarknadsor-

ganisationerna ingår i arbetsdomstolen, så länge man i varje enskilt fall kan försäkra sig om att beslutsfattaren är opartisk" (RP 309/1993 rd, s. 78/II). I detta fall är det inte fråga om några misstankar mot oavhängigheten, med hänsyn till utgångspunkten att sakkunnigledamöterna åtminstone inte har sina egna intressen att bevaka och att det utifrån 9 § i vilket fall som helst får finnas högst lika många sakkunnigledamöter i marknadsdomstolen i domför sammansättning som lagfarna ledamöter (jfr centralnämnden för uppståsrenden GrUU 37/1997 rd, s. 3).

Upphävande av lagen. I 23 § 2 mom. i det andra lagförslaget föreslås bli föreskrivet om upphä-

vande av den nu gällande lagen om marknadsdomstolen. Enligt utskottets uppfattning talar starka lagsystematiska skäl för att lagen skall upphävas i det första lagförslaget, som uttryckligen avser inrättande av en ny specialdomstol.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anför värdsamt som sitt utlåtande

att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men det första lagförslaget bara om utskottets konstitutionella anmärkning mot 15 § blir behörigen beaktad.

Helsingfors den 5 oktober 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Paula Kokkonen /saml
vordf. Riitta Prusti /sd
Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vänst
Saara Karhu /sd
Jouni Lehtimäki /saml
Johannes Leppänen /cent

Heli Paasio /sd
Osmo Puhakka /cent
Pekka Ravi /saml
Ilkka Taipale /sd
ers. Pertti Mäki-Hakola /saml
Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Jarmo Vuorinen.